№ 57 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 27 **1899** ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 27 № 57

ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժուժկալութեան ընկերութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Սուխումից. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գողութիւնը մեր գիւղերում։

ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

«Մշակը» արդէն խօսեց ալքօհօլականութեան դէմ կռուելու մասին և մեր գաւառական թղթակիցներից մէկը ճիշդ կերպով նկատեց, թէ այդ չարիքը մեր ժողովրդի միջից արմատախիլ անելը նշանակում է մարդկութեան ամենամեծ բարիք անել։ Հարցը արդէն արծարծված է. այժմ հարկաւոր է նրան գործնական հողի վրա դնել և միջոցներ ձեռք առնել, որ ալքօհօլականութեան դէմ կռիւը մտնի կեանքի մէջ և լրագրական քննութեան ասպարէզից դուրս գալով, իրագործման շաւղի մէջ մտնի։

Ի՞նչպէս պէտք է արմատախիլ անել ալքօհօլամոլութիւնը մեր ժողովրդի մէջ. ի՞նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել առհասարակ ալքօհօլականութեան դէմ—ահա հարցեր, որոնց լուծման պէտք է նպաստէ մամուլը և որոնցով պէտք է զբաղվի ամեն մի ժողովրդական գործիչ։

Որքան մի չարիք, մի ախտ խոր արմատներ է գցել մի ժողովրդի մէջ, այնքան և դժուար է կռուել նրա դէմ, այնքան և արմատական պէտք է լինեն նրա դէմ կռուելու միջոցները։ Մեր մէջ մինչև այսօր դեռ ոչ մի փորձ չէ եղել այդ չարիքի դէմ կռուելու համար, հետևաբար, պէտք է նոր կազմակերպել կռիւը, միջոցներ մտածել, փորձեր անել։ Բարեբախտաբար, մենք կարող ենք օգուտ քաղել եղած փորձերից. մենք կարող ենք դիմել Եւրոպայի օգնութեան, ուր ալքօհօլականութեան դէմ կռիւն արդէն տասնեակ տարիներ առաջ է սկսված և ամենաեռանդուն կերպով առաջ է մղվում, արտադրելով ամենամեծ օգուտներ։

Այդ կողմից օրինակելի եռանդուն գործունէութիւն են ցոյց տուել փոքրիկ Շվէյցարիան և մեր փոքրիկ Ֆինլանդիան։

Սկզբում, թէ Եւրոպայում և թէ Ֆինլանդիայում այն կարծիքն էր տիրապետում, թէ ոգելից ըմպելիքները—գինին, օղին, օգտակար են առողջութեան համար և կազդուրիչ են, եթէ միայն նրանք գործածվեն չափաւոր կերպով. մի քանի ըմպելիքներ բժիշկների կողմից յանձնարարվում էին նոյն իսկ իբրև դեղ. այդ պատճառով կռիւն սկսվեց առաջ ոգելից ըմպելիքների անչափաւոր գործածութեան, գինեմոլութեան կամ առհասարակ ալքօհօլամոլութեան դէմ։ Սակայն վերջին տասնեակ տարիների ընթացքում գիտութիւնը կարողացաւ ապացուցանել, որ ոգելից ըմպելիքները, մեծ մասամբ, նոյնչափ թունաւոր են և վնասակար առողջութեան համար, ինչպէս ծխախոտը, ափիոնը և մարդկութիւնը ամենամեծ բարիք գործած կը լինէր իրան, եթէ հրաժարվէր այդ թունաւոր առարկաները գործածելուց։ Միւս կողմից վիճակագրութիւնը, անհերքելի թւանշաններով զինված, ցոյց տուեց, որ մարդկութիւնը իւրաքանչիւր տարի սարսափելի մեծ զոհեր է տալիս իր պաշտած այդ կուռքերին և ատխձանաբար քայքայման ու անկման է տանում ապագայ սերունդների առողջութիւնը։ Այդ օրից, կռիւը նոր կերպարանք և բնաւորութիւն ստացաւ. նա սկսեց մղվել ոչ թէ ալքօհօլամոլութեան, այլ ընդհանրապէս ալքօհօլականութեան, ոգելից ըմպելիքների գործածութեան դէմ։ Ամենից առաջ կազմակերպվեցին ժուժկալութեան ընկերութիւններ. որ և է մի ինտելիգենտ անձ, ուսուցիչ, քահանայ պայմանաւորվում էր իրան համամիտ մի քանի անձանց հետ ժուժկալ լինել և ոգելից ըմպելիքներ չափաւոր կերպով գործածել ու երբէք չը հարբել. համամիտների թիւը հետզհետէ աճում էր և այդպիսով կազմվում էին ամեն մի համայնքում, ծխում, գիւղում ժուժկալութեան ընկերակցութիւններ, որոնք, իբրև ցանց սկսում էին ծածկել ամբողջ երկիրը։ Երբ ժուժկալութեան գաղափարը լայն կերպով տարածվում էր ժողովրդի մէջ, հրատարակվում էին զանազան բրօշիւրներ, կարդացվում էին հրապարակական դասախօսութիւններ, որոնցով բացատրվում էին ոգելից ըմպելիքների վնասը, թունաւորումը և նրանցից առաջ եկած չարիքները. այդ բրօշիւրների և դասախօսութիւնների ազդեցութեան տակ կազմվում էին «փոքրիկ դաշնակցութիւններ», որոնց անդամները պարտաւորվում էին բոլորովին հրաժարվել ոգելից ըմպելիքների գործածութիւնից։ Ներկայումս այդպիսի դաշնակցութիւններ հազարներով գործում են եւրոպական ամեն մի երկրում։

Ահա այդ ուղղութեան և օրինակին պէտք է հետևենք և մենք, կազմելով առ այժմ ժուժկալութեան ընկերութիւններ գաւառական քաղաքներում, գիւղերում։ Ժողովրդին բարիք ցանկացողներից ամեն մէկը շատ հեշտութեամբ կարող է իր շրջանում կազմել ժուժկալութեան ընկերութիւն, իսկ մեր բժիշկները և մանաւանդ հրատարակչական ընկերութիւնը կարող են մի քանի ժողովրդական բրօշիւրներ հրատարակել, բացատրելով ոգելից ըմպելիքների վնասակար և թունաւոր ազդեցութիւնը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

Յայտնի է թէ ապահովագրութիւնը ինչ ահագին նշանակութիւն ունի կեանքի մէջ։ Մարդու բարեկեցութեան, անձին հարիւր ու մի տեսակ աղէտներ են սպառնում օր ու գիշեր. եթէ այդ աղէտները անխուսափելի են իբրև բնական սպառնալիքներ, եթէ մարդը անկարող է նախատեսել թէ ինչ դժբաղդութիւն կարող է գալ իր գլուխը, հետևաբար և անկարող է որ և է պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնել, նրան մնում է գոնէ այնպէս անել, որ վտանգը կարելի եղածին չափ քիչ վնասէ նրա բարեկեցութեան, թեթևացնէ աղէտների հետևանքը։ Այդ միջոցներից ամենագլխաւորը ապահովագրութիւնն է։ Վաճառականը իր խանութն է ապահովագրում, տանտէրը—իր տունը, համեստ ռոճիկով ապրողը—իր կեանքը։ Ապահովագրութեան գործը շատ զարգացած է քաղաքակիրթ ազգերի մէջ. այնտեղ գիւղացին, օրինակ, ապահովագրում է իր արտերը կարկուտից. գալիս է կարկուտը, ոչնչացնում է նրա դառն աշխատանքի պտուղը, բայց նա չէ մնում մի քաղցած, անօգնական աղքատ, ինչպէս մեզ մօտ. ապահովագրական ընկերութիւնը տալիս է նրան պայմանաւորված գումարը և նա ազատված է աղէտից։ Կեանքի մէջ հարիւրաւոր դէպքեր կան, երբ ապահովագրութիւնը մի կատարեալ բարեբար է։ Հասկանալի է թէ ինչու ամեն տեղ աշխատում են որքան կարելի է շատ ժողովրդականացնել ապահովագրութեան միտքը, սովորեցնել ամեն մէկին թէ որքան մեծ օգուտ կայ այդ գործից։ Սակայն իւրաքանչիւր գործ կարող է զարգանալ միայն այն ժամանակ, երբ դրված է լաւ հիմքերի վրա։ Որքան ուզում էք քարոզե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

(Նամակ գաւառից)

I

Ժողովրդի կուլտուրական առաջադիմութեան ամենագլխաւոր պայմաններից մէկը նրա գոյքի ապահովութիւնն է, որից, տարաբաղդաբար, զուրկ է հայ գիւղացին։ Գաւառական զանազան անկիւններից ստացվող և լրագրական էջերում հրատարակվող բազմաթիւ տեղեկութիւններից երևում է, որ հայ գիւղերում ընդհանրապէս մեծ ու փոքր գողութիւններն անպակաս են։ Ամենափոքր գիւղերում անգամ շաբաթ չէ անցնում առանց գողութեան դէպքերի։ Մի օր լսում էք, որ Պօղոսի տան երդիկից մտել՝ ալիւրն են դուրս քաշել, միւս օրը, Պետրոսի դռնի դուռը ջարդել՝ լծկան եզը, կամ ձին են գողացել, երրորդ օրը, Մարկոսի տան պատն են ծակել, իւղ ու պանիրը տարել, չորրորդ օրը՝ Թորոսի կնոջ ոսկիները և ուրիշ զարդերն են գողացել. հինգերորդ օրը՝ Կիրակոսի խանութի կողպէքն են ջարդել, եղած չեղածը յափշտակել։ Եւ այսպէս անվերջ։

Հայ գիւղացին ապահով չէ, որ իր դառն աշխատանքով՝ արեան քրտինքով վաստակած կոպէկները, կամ ընտանիքը պահող տնային կենդանիները վաղն էլ այսօրվայ պէս կարող են իրան պատկանել, քանի որ նա իր աչքով հազարաւոր օրինակներ է տեսել, երբ իր համագիւղացին, իր հարևանը երեկոյեան հարուստ քնել և առաւօտեան աղքատ է զարթնել։ Ամեն գիւղում կան մի քանի «Աստուծուց չը վախեցող և մարդկանցից չամաչող շարլատաններ», որոնց ձեռքով են անցնում գիւղում պատահած բոլոր գողութիւնները և որոնք ահ ու սարսափի մէջ են պահում բոլոր գիւղացիներին։ Բայց զարմանալին այն է, որ այդ սրիկաները, զուրկ լինելով իրանց արհեստի պահանջած ճարպիկութիւնից, չեն կարողանում ծածկվել և գիւղում բոլորն էլ ճանաչում են նրանց. երեխաներն անգամ ձեզ կասեն, թէ ովքեր են գիւղը քանդող գողերը. սակայն այս վերջինները ոչ միայն չեն զսպվում, չեն պատժվում, այլ և մի տեսակ «ակամայ յարգանք» են վայելում։ Շարլատանը բարձրից է նայում իր համեստ համագիւղացիների վրա, տեղն եկած ժամանակ պարծանքով է խօսում իր արարքների մասին և ընդհանրապէս, հալալ աշխատանքով ապրողներից ճոխ կեանք է վարում։ Ամեն գիւղում կան այնպիսի «աշկարայ» գողեր, որոնք մի քանի անգամ քրէական յանցանքների մէջ բռնված, զանազան ժամանակ բանտարկված և վերջն էլի ազատ են թողնված ու մինչև օրս էլ բաց-համարձակ շարունակում են իրանց զզուելի արհեստը։ Հեռուից նայողին միանգամայն զարմանալի կը թւայ այս հանգամանքը և գուցէ անհասկանալի կը մնայ այն, թէ ինչպէս է, որ ամբողջ գիւղը չէ կարողանում իր մէջ երևացող մի քանի սրիկաներին զսպել ու սանձահարել։

Մեզանում ամեն տեղ գիւղական ժողովուրդը կարելի է բաժանել երկու դասակարգի՝ «ռանչպար» ու «աղա» կամ «իշխան»։ Ռանչպարը կազմում է ազգաբնակութեան ստուար մեծամասնութիւնը և ապրում է հ ա լ ա լ աշխատանքով։ Նրա սիրած պարապմունքը հողագործութիւնն է իր զանազան ճիւղերով, որին նա նուիրված է ամբողջ հոգով։ Ռանչպարը չափազանց աշխատասէր է։ Նա օր ու գիշեր հանգիստ չունէ, տարին տասներկու ամիս անդադար աշխատում է, արևն է թափում պարտքատիրոջ ճանկերից օձիքը ազատելու, ընտանիքը ապահովելու համար, բայց նա էլի նոյն աղքատն է, նոյն վաշխառուի ողորմելի ստրուկը և նրա անտեսական դրութիւնը օրէցօր փոխանակ լաւանալու՝ աւելի վատթարանում է։ Գիւղին կամ համայնքին վերաբերեալ գործերում նրա ձայնը կամ բոլորովին չէ լսվում, կամ, եթէ լսվում էլ է, այդ լինում է միայն այս ու այն անկիւնում չափազանց անհամարձակ ու նուաղած մի ձայն, որին իսկոյն խեղդում է «աղայի» զօրեղ և վճռական ձայնը։

Ռանչպարի կատարեալ հակապատկերն է ներկայացնում աղայական դասակարգը գիւղում. նրա անդամների թիւը, ճիշդ է, շատ սահմանափակ է լինում, բայց ազդեցութիւնը չափազանց մեծ է։ «Աղա» տիտղոսը գիւղում տալիս են հարուստին, առանց ուշադրութիւն դարձնելու նրա անձնական յատկութիւնների վրա։ Բաւական է, որ մէկը հարուստ է, հազարների տէր է, ուրեմն նա աղա է. հոգ չէ թէ այդ հարստութիւնը ձեռք բերելու համար նա հարիւրաւոր օջախներ է քանդել, հազարաւոր արարածներ է դռնէ դուռը գցել, օրվայ հացի մուրացկան չինել. հոգ չէ, թէ նա գողութիւնով, խաբեբայութիւնով և այլ զզուելի միջոցներով աշխատած լինի իր ունեցածը։ Աղաների սիրած պարապմունքը վաշխառութիւնն է իր բազմատեսակ ձևերով։ Բայց չը կարծէք, թէ նա վաշխառութեամբ պարապելով, իր բաժին հողը թողնում է ռանչպարին. ընդհակառակը, նա ռանչպարից տասնապատիկ աւելի է վերցնում և ամենալաւ կտորները, ամենապարարտ հողերը։ Թէև աղան իր փափկած ձեռներով արօրի մաճը այլ ևս չէ բռնում, յունիսեան արևի վառող ճառագայթների տակ օրերով հունձ չէ անում և առհասարակ երկրագործական աշխատանքը իր պատւի համար անվայել ու ստորացուցիչ բան է համարում, բայց «ռանչպարը սաղ լինի», պարտքի անելի տոկոսների փոխարէն աղայի արտը վարում, ցանում, հնձում, կալսում են և «սուսուս» ցորենով նրա ամբարը լցնում։

Աղաները իրանց վաշխառուական ցանցերը տարածում են ամեն կողմ և ռանչպարն ոտից գլուխ ամբողջովին խճճում նրանց մէջ։ Նիւթապէս ընկճված ռանչպարը՝ բարոյապէս էլ աղայի ստրուկն է հանդիսանում, նրա հլու հպատակն է դառնում։ Հարկաւոր է լինում ընտրել գիւղական տանուտէր, տանուտէրի օգնական, դատաւորներ, գիւղական հաւատարմատարներ և այլ պաշտօնեաներ, որոնց ընտրութեան իրաւունքը յանձնված է ռանչպարին, և վերջինս՝ առանց երկար ու բարակ մտածելու՝ իր քուէն տալիս է այն աղային, որի ցանցերում ինքը խճճված է, կամ որից յոյս ունի, թէ նեղ օրին իր «ցաւին արեհաս կը լինի» այսինքն՝ սարսափելի տոկոսներով փող կը տայ պարտք։ Այս է պատճառը, որ գիւղում հասարակական պաշտօնները աղաների սեփականութիւն են կազմում։ Նրանք են գիւղի ղեկավարները, ռանչպարի չարն ու բարին տնօրինողները. նրանց ձայնը շատ զօրեղ է հնչում, ամեն աղայի խօսք իր կողմնակիցների, այսինքն իր ճիրաններում գտնվողների կողմից օրէնքի տեղ է ընդունվում։

Բայց բոլոր աղաները գիւղում հաւասար ազդեցութիւն չունեն. նրանցից ով աւելի հարուստ է, ով աւելի շատ է տարածել վաշխառուական ցանցերը, նա աւելի զօրեղ է։ Աղաները սովորաբար կուսակցութիւնների են բաժանվում, որոնցից ամեն մէկը աշխատում է ամեն կերպ վնասել հակառակորդին, կոտրել նրա ազդեցութիւնը։ Իսկ որովհետև ազդեցութեան չափը կախված է հարստութիւնից, այդ պատճառով հակառակ կուսակցութիւնները շատ անգամ մէկը միւսի ցորենի դէզերն է կրակել տալիս, մարագն է վառում, պտղատու ծառերը, կամ խաղողի այգիներն է փրթել տալիս, մարդասպանութեան կամ այլ յանցանքների մէջ զրպարտում, մի խօսքով ոչ մի ստոր միջոց չէ խնայում հակառակորդի հարստութիւնը պակասեցնելու և նրա վարկը գցելու համար։ Այն աղան, որը կարողանում է իր հակառակորդին ընկճել, տապալել, նրա վարկը գիւղում միանգամից բարձրանում է. նրան տալիս են «զօրբա», «զաղան», «աժդահա» և այլ այսպիսի «պատուաբեր» ածականներ։

II

«Զօրբայութիւնը» մեծ նշանակութիւն ունի գիւղում։ Խաւար ամբոխը կոյրի ույժի կոյր երկրպագու է։ «Զօրբայից» ամենքը վախում ու քաշվում են. նրա առաջ բոլորը խոնարհվում,

ցէք ապահովագրութեան օգուտները, բայց ինչ օգուտ, երբ ապահովագրական ընկերութիւնները իրանք են կորցնել տալիս իրանց վարկը, յուսախաբութիւններ են առաջացնում իրանց դիմողների մէջ և այնպիսի միջոցների են դիմում, որոնք միանգամայն խախտում են ժողովրդի հաւատը: Վերջին ժամանակներս թէ մամուլը և թէ հասարակութիւնը ուշադրութիւն դարձրին ընկերութիւնների այդ արարքների վրա: Առիթը մի գործ էր, որ քննվեց Մոսկվայի դատաստանական պալատում: 1896 թւին Բագուի վաճառականներից մէկի, Ակօպօվի ապահովագրված խանութը այրվեց: Խանութի տէրը պահանջեց «Հիւսիսային» ապահովագրական ընկերութիւնից պայմանագրած գումարը: Ընկերութիւնը սկսեց քաշքշել գործը, հազար ու մի արգելքներ յարուցանել, այնպէս որ Ակօպօվ հարկադրված էր գործ սկսել դատարանում: Երեք տարուց յետոյ միայն դատաստանական պալատը վճռեց գոհացնել նրա պահանջը: Այս առիթով «Русскія Вѣдомости» լրագրի ֆելիետօնիստը մի շարք հետաքրքրական տեղեկութիւններ և փաստեր է բերում ապահովագրական ընկերութիւնների գործունէութիւնից, փաստեր, որոնք ապացուցանում են թէ այդ ընկերութիւնները ամեն ջանք գործ են դնում յուսահատեցնելու իրանցից պահանջ ունեցողներին, որպէս զի քիչ տան, շատ անգամ նոյն իսկ ոչինչ չը տան: Լինելով առևտրական հիմնարկութիւններ, նրանք, ի հարկէ, ամենից շատ մտածում են իրանց շահերի մասին և հարիւր ու մի թակարդներ են լարում իրանց յանձն առած պարտաւորութիւններից ազատվելու համար: Սովորաբար նրանք դիմում են «սիրայօժար համաձայնութիւն» կայացնելու միջոցին:

Ապահովագրական ընկերութիւնները — ասում է յօդուածագիրը — առաջ բերելով զանազան անհիմն պատճառներ, առաջարկում են ապահովագրողներին բաւականանալ նշանաւոր չափով փոքրացրած պրէմիայով, իսկ ապահովագրողները չը կամենալով երկար տարիներ քարշ ընկնել զանազան դատարաններում, ճարահատված համաձայնութիւն են տալիս և ահագին վնասներ են կրում, մինչդեռ ընկերութիւնները, շնորհիւ այդպիսի «առևտրական գործառնութիւնների», ծաղկում են և բազմապատկում իրանց եկամուտները: Նոյն «Հիւսիսային» ընկերութիւնը նոր հրատարակեց իր հաշիւը, որից երևաց, որ դիվիդենդ եղել է 17%: Բաւական լաւ տոկոս է և նա, ի հարկէ, չէր կարող գոյանալ, եթէ չը լինէին այն քաշքշումները, որոնց մի նըմուշը տալիս է Ակօպօվի գործը:

Ի՞նչ ճար կայ այդ վաճառականական հարըստահարութիւնների դէմ: Դժբախտաբար, մեր մէջ շատ թոյլ է զարգացած փոխադարձ ապահովագրութիւնը. դա այն տեսակն է, երբ բոլոր ապահովագրողները մասնակցում են գործի օգտած շահերին: Այդ տեսակ հիմնարկութիւնների թիւը մեզ մօտ շատ քիչ է և նրանց գործունէութիւնը շատ սահմանափակ է: Մնում են առևտրական հիմքերի վրա դրած հիմնարկութիւնները. իսկ առևտրականը ամեն տեղ է առևտրական—թէ խանութի մէջ, թէ բանկում և թէ ապահովագրական ընկերութեան մէջ. ամեն տեղ նա իր շահն ունի. և շահվել, ինչպէս երևում է, նա չէ կարող առանց ուրիշին հարստահարելու, խաբելու: Բայց միլիոնաւոր մարդիկ կարօտ են այդ անպայման օգտաւէտ հիմնարկութիւններին: Հարց է. ահագին բազմութեան մէջ քանի Ակօպօվներ կարելի է գտնել, որոնք գործը տանեն մինչև դատաստանական բարձր ատեանները: Քանիսներն են հարստահարվում, զրկվում այնպէս, ինչպէս մի որ և է վաչխառուի ճանկերում:

*

Պ. Գ. Ջանշեան մի աւելորդ անգամ ևս գրիչ է վերցրել ջրելու այն զրպարտութիւնները, որոնք թափվել են և թափվում են հայերի վրա: Հին, շատ հին և մաշված են այդ զրպարտութիւնները, բայց կրկնվում են օր օրի վրա, չեն ձանձրացնում կրկնողներին: «Южное Обозрѣніе»-ի մէջ տպած յօդուածում ահա ինչ է ասում ռուսաց գրականութեան մէջ պատուաւոր անուն ստացած մեր հայրենակիցը.

«Մեզ մօտ շատերը սովորել են մտածել և նոյն իսկ տպագրութեան մէջ հաստատել թէ հայերը համարեա գլխովին պարազիտներ են, պարապելով հեշտ և շահաւէտ առևտրով ու վաշխառութեամբ: Վիճակագրական անվիճելի տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս թէ որքան սխալ է այս տարածված նախապաշարմունքը, որ հիմնված է թռուցիկ և պատահական տըպաւորութիւնների վրա: Ամեն մէկը չի հաւատայ, բայց անպայման ճիշդ է այն փաստը, որ հայերի ահագին մեծամասնութիւնը հընուց էլ և այժմ էլ մնում է հողագործ: Ռուսաստանի մի միլիոն հայերից երկրագործութեամբ պարապում է 80 տոկոս: Իսկ հայ ժողովրդի բնակութեան հին տեղում, նախկին հայկական նահանգում, ուր ապրում են 845,667 հայեր, այսինքն այս ժողովրդի 69,6 տոկոսը, երկրագործ հայերը կազմում են 96 տոկոս և նրանք են արտադրում հացի ընդհանուր քանակութեան կէսը:

Թիւրքիայում վերջին տարիները պատահած դժբախտ դէպքերը առիթ դարձան, որ եւրոպացիները, ամերիկական միսիօնարները աւելի մօտիկ ծանօթանան այս ժողովրդի բուն մասի—գիւղացու հետ: Առաջներում մի կամ մի քանի, յաճախ վատ հայերի հետ հանդիպելը բաւական համարելով, շտապում էին եզրակացութիւն անել թէ ամբողջ ժողովուրդը չարչիական և եսամոլական հակումներ ունի:

Անցած չորս սարսափելի տարիներում, 1894-ի Սասունի կոտորածից յետոյ, թիւրքահայերը այնքան քաջական դիմացկանութիւն, համբերութիւն ցոյց տուին, այնքան փոխադարձ սէր և ամրութիւն կրօնի մէջ, որ յայտնի հրապարակախօս Լէրուա-Բօլիէ ասում է. «Եթէ ֆրանսիացի գիւղացիներին առաջարկված լինէր կամ մահ կամ հաւատուրացութիւն, նրանք հազիւ թէ կարող լինէին տանել այդպիսի անգութ փորձութիւն կրօնի համար»:

ՆԱՄԱԿ ՍՈՒԽՈՒՄԻՑ

—

Մարտի 22-ին

Գարնանային բնութեան հետ՝ զարթել է նաև գիւղական կեանքը: Ամեն տեղ կենդանութիւն է տիրում. մարդ, կին, երեխայ—ամենքը սկսել են աշխատանքը. որը՝ եզները լծած արօրով դաշտն է հերկում, որը՝ բահ ու բրիչ ձեռքին՝ անտառներն է մաքրում, լեռները կոկում, կանայք մայցառները հաւաքում այրում են, տղաները քարերը հաւաքում կոյտեր են շինում, իսկ տղամարդիկ՝ բրտինքը ճակատին՝ փորում ու մշակում են հողը, պատրաստում են նրան, իրանց դարդի ապագայ դարմանի սերմերններն այնտեղ ցանելու:

Եւ յիրաւի՝ բնութիւնը չէ խնայում իր բարիքը և առատութեամբ վարձատրում է նրանց աշխատանքը: Ահա այսօր հարիւրաւոր ձիեր, գիւղացու դառն աշխատանքով բուսցրած ծխախոտի բեռներով, գնում են քաղաք. և գիւղացին սըրտատրոփ սպասում է ստանալ իր աշխատանքի արդիւնքը, որով պիտի մեղմացնէ իր բազմատեսակ վշտերը:

Սակայն ի՞նչ է տեսնում: Գիւղացին, որ երէկ մեծ յոյսեր ունէր, այսօր խորտակված, արտասուքն աչքերին, ձեռքերը ծոցին, մահ է գալիս քաղաքի փողոցներում և չարունակ անէծքներ է մրմնջում, որովհետև այն գործարանատէր վաճառականը, որ չորս ամիս առաջ գնացած էր գիւղը, ծխախոտը տեսած և գինը որոշած 15 բուբլի ու գիւղացու համար մի մեծ գումար էլ նախավճար տուած էր, այժմ, զանազան անտեղի պատճառներով, 10 բուբլի է վճարում և հարիւր պուդը ութսունի իջեցնում: Խեղճը մնացել է շուարած, դիմում է ուրիշ վաճառականի. նա առարկում է, թէ ինչո՞ւ ժամանակին իրան չը տուին, այժմ այդչափ արժէ: Այսպէս՝ գիւղացին ճարահատ իր ամբողջ տարվայ աշխատանքի արդիւնքը տալիս է միայն ստացած նախավճարը լրացնելու, իսկ աշխատաւորի վարձը և տան անթիւ պակասութիւնները հոգալու համար կըրկին նոյն վաճառականից պարտք է անում, որի տոկոսը մղում է իրան դէպի կործանման անդունդը: Արդեօք երբ գիւղացին պիտի ազատուի կեղեքիչներից:

Հով.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

—

Մարտի 20-ին

Գարունը մեզանում արդէն բացվել է, վար ու ցանք սկսել են, հացահատիկների գինը կամաց կամաց իջնում է: Աշնանը օրէցօր թանկացնող և ամբարում ժողովող չարչիները այժմ շուկայ են հանել ապրանքը և առած գնից մի քան էլ պակասով վաճառում են: Առաջ լաւ ալիւրի պուդը ծախվում էր 1 ր. 40 կ., իսկ այժմ ծախվում է 1 ր. 20 կօպ., գարու խալվարը արժէր 20—22 ր., իսկ այժմ արժէ 16—17 բուբլի: Յոյս կայ, որ աւելի պակասեն գները, քանի որ հացահատիկներ ոչ մի կողմ չեն արտահանվում:

Մեր քաղաքային ինքնավարութիւնը առ այժմ կաղէկաղ է առաջ գնում, բայց շուտով կը վճռվի ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ մեր հողային հարցը յօգուտ քաղաքի և այն ժամանակ եկամուտը մօտ 5,000 բուբլի աւելանալով, շատ կարևոր հարցեր կը լուծվեն, ինչպէս աղբիւրների հարցը, քաղաքիս փողոցների կանոնաւորելը, քաղաքային բժիշկ հրաւիրելը, գեղատուն բաց անելը և այլ շատ անհրաժեշտ պիտոյքներ: Նահանգապետի կարգադրութեամբ, նորերս տեղիս գաւառապետը և հարկային տեսուչը ընդունեցին քաղաքային ինքնավարութեան բոլոր գործերը, բայց հետևանքը դեռ յայտնի չէ:

Մեզանում թէպէտ հանգուցեալների յիշատակին բարեգործական նպատակով փող նուիրելը սովորութիւն է դարձել, բայց խոստանալ ու չը կատարելն էլ սովորութեան մէջ է մտել, ինչպէս անցեալ տարիներն էլ մեր անմոռաց գործակալներ Կիւրեղ և Մատթէոս վարդապետները իրանց քարոզի մէջ ակնարկեցին:

Մօտերումս պ. Խաչատուր Բունեաթեանց իր մօր յիշատակին նուիրեց հարիւր բուբլի, իսկ պ. Ստեփան Ղօրղանեան իր հօր յիշատակին նուիրեց յիսուն բուբլի և Բարեգործական ընկերութեան տեղիս ճիւղի վարչութիւնը բաժանեց այդ գումարը քաղաքիս չքաւոր ընտանիքներին: Մեր եկեղեցիների երէցփոխների հաշուետեսները նկատել են, որ անցեալներում շատ մարդիկ իրանց հանգուցեալների յիշատակին փող նուիրելու զանազան խոստումներ են արել, բայց մինչև այսօր չեն իրագործել այդ խոստումները. այժմ հաշուետեսները մտադիր են պահանջել այդ նուէրները, կամ, հակառակ դէպքում, հրապարակ հանել խոստացող ու չը կատարող պարոններին:

***

գլուխ են վեր բերում, և նրա դէմ ռահաթը չէ համարձակվում ծպտուն հանել:

«Ախզահա» լինելու համար աղային հարկաւոր է երկիւղ ազդել և միշտ վախի մէջ պահել թէ ռահաթին և թէ իր զօրեղ հակառակորդ աղաներին: Եւ ահա նրանք իրանց հովանաւորութեան ներքոյ են առնում գիւղական չարլատաններին, որոնք մեծ յօժարութեամբ ծառայում են աղաների նպատակներին: Օրինակ՝ եթէ աղային հարկաւոր է հակառակորդի մարագը կրակել, այգին կտրել, կամ սուտ վկաներ գտնել, այդտեղ արդէն պատրաստ է սրիկաների բանակը, որը մի քանի բաժակ գինի արաղով ուրախութեամբ յանձն է առնում կատարելու հովանաւոր աղայի բոլոր հրամանները: Իսկ ազատ միջոցներում, երբ աղաները կարիք չեն ունենում նրանց ծառայութեանը, պորտաբոյծ չարլատանները ապրում են ռահաթի հաշւին, ամենաանխիղճ կերպով քայքայելով նրա տնտեսութիւնը: Փոքր առ փոքր սովորելով անհոգութեան, շռայլութեան և ուրիշի աշխատանքով ապրելուն, նրանք միշտ աշխատում են մի տեղից մի որ և իցէ բան թռցնել, որով կարողանային մի քանի օր քէֆ անել: Գողերը լաւ գիտեն, որ հարուստ աղաների տանից աւելի շատ պատառ կարելի է թռցնել, բայց բանը նրանումն է, որ աղայի տունը գողութեան գնալու համար հարկաւոր է բաւական քաջասրտութիւն և մեծ ռիսկ, որից զուրկ է գիւղական չարլատանը. այս պատճառով շատ քիչ է պատահում, որ գողերը համարձակվէին մտնել աղայի տունը, կամ խանութը:

Բոլորովին այլ բան է խեղճ ռահաթը, որի ունեցածը յափշտակելու համար ոչ քաջութիւն և ոչ ռիսկ է պահանջվում: Գողը ռահաթի տունը մտնելիս հաւատացած է, որ անղէն տանտէրը (ռահաթը զէնք պահելու սովորութիւն չունի), եթէ իմանայ էլ գողի ներկայութիւնը, այնուամենայնիւ երկիւղից նրա դիմաց չի դուրս գայ, կամ եթէ դուրս էլ գայ և դիցուք տեղն ու տեղը բռնի էլ, էլի ոչինչ չէ կարող շինել: Ինչպէս վերև ասացինք, գիւղական գողերը երբէք չեն կարողանում թաղնվել: Ամենից ով լինելը յայտնվում է հէնց նոյն գիշերը, երբ նրանց յանցանքի տեղն են բանում, ուրիշներինը՝ հետևեալ օրը, իսկ միւսներինը, որոնք աւելի գաղտնապահ են գտնվում,—մի քանի օրից յետոյ. բայց ոչ մի դէպքում նրանք չեն պատժվում (գուցէ հազարից մը բացառութիւն լինի): Մենք գիտենք մի քանի դէպքեր, երբ տանտէրը գողերին իր տան մէջ բռնել և դուռը վրաներին կողպել է. գողերը սկսել են ներսից սպառնալ տանտիրոջը, որ եթէ վերջինս չի արձակի իրանց և կը համարձակվի յանձնել իշխանութեանը, այն ժամանակ նրա ամբողջ տունն ու տեղը սրի ու կրակի մատաղ կանեն: Սարսափած տանտէրը ազատում է գողերին, թողնելով նրանց դատաստանը Աստուծուն:

Սակայն շատ անգամ էլ պատահում է այնպէս, որ գիւղացին, համբերութիւնը կորցնելով, վստահանում է գողին յանձնել իշխանութեան ձեռքը, յուսալով, որ վերջինս կը կրէ իր արժանի պատիժը, կը խրատվի ու միանգամայն ձեռք կը վերցնի իր ամօթաբեր արհեստից: Բայց դըժբաղդութիւնը նրանումն է, որ գիւղացին շատ անգամ սխալվում է իր հաշիւների մէջ և դրա համար էլ չարաչար տուժում է: Արդէն ասացինք, որ ամեն մի գող ունի իր աղան, որի հովանաւորութիւնը և պաշտպանութիւնը վայելում է: Հէնց որ գողը կալանաւորվում է և նրա աղան իմանում է, որ «իր մարդը» նեղումն է, իսկոյն միջոցներ է ձեռք առնում և ամեն կերպ աշխատում է նրան ազատել, որովհետև իր սեփական շահերն էլ պահանջում են այդ բանը: Ենթադրենք մի րօպէ, որ գողը բանտարկվեց, կամ աքսորվեց, «կորաւ». չէ՞ որ դրանից ոչ մի շահ չունի նրա աղան, այլ ընդհակառակը՝ այդ հանգամանքը միայն կը հարուածի նրա զօրեղութեանը և նա կը զրկվի իր հաւատարիմ հրամանակատարից: Բացի դրանից եթէ գողը տեսնի, որ իր աղան չէ աշխատում նեղ օրին օգնել նրան, կարող է զայրանալ և... աղային էլ իր վիճակին հասցնել. դրա համար հարկաւոր է միայն արդարադատութեան սեղանի վրա դնել այն բազմաթիւ գաղտնիքներից մի քանիսը, որոնք կատարվել են աղայի հրամանով ու «կորչողի» ձեռներով: Եւ գողը չի խնայի աղային, եթէ տեսնի, որ իր կորուստը անխուսափելի է:

Այսպիսի պայմաններում չարլատանները աւելի յանդգնանում և աւելի անպատկառ են դառնում. նրանք աջ ու ձախ կողոպտում են ռահաթին, գողանում են գիւղացու լծկան եզները, կթի կովերը, կարպետները, պղնձեղէնը և այլ իրերը ու մի քանի օր պահելուց յետոյ, իրանց ընկերներից մէկին ուղարկում են ապրանքատիրոջ մօտ և «մուշտուլուղ» են պահանջում նրա կորած ապրանքը գտնելու համար: Սկսվում է սակարկութիւն գողի և ապրանքատիրոջ մէջ մուշտուլուղի որքանութիւնը որոշելու համար. անճար ռահաթը համոզված լինելով, որ գանգատով ոչ մի հետևանքի չի հասնի, ստիպված է լինում վճարել գողացած իրերի արժողութեան $^{1}/_{2}$, կամ $^{2}/_{3}$ մասը որպէս մուշտուլուղ ու նոյն գիշերը նա գտնում է իր ապրանքը նախապէս որոշած տեղում: Ստացած «մուշտուլուղից» որոշ մասն է ստանում գիւղական տանուտէրը, շատ անգամ նաև հովանաւոր աղան: Ներկայումս գիւղերում տեղի ունեցող բազմաթիւ գողութիւնների ամենամեծ մասը վերջանում է «մուշտուլուղով», որից յետոյ կորած ապրանքը ինքն իրան երևելեց տուն է ընկնում:

Այս բոլորից կարծեմ հասկանալի պիտի լինի, որ չարիքը շատ խոր արմատներ է գցել գիւղում, շնորհիւ այն հանգամանքի, որ հզօր աղաները, իրանց շահերի համար, պաշտպանում ու խրախուսում են գողերին, իսկ անզօր ռահաթը, որը թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս աղաների ստրուկն է հանդիսանում, անկարող լինելով կռւել չարագործների դէմ, անմռունչ տանում է նրանց արած բոլոր անիրաւութիւնները: Այսպիսով գիւղացու անբարեկարգ տնտեսական դըրութիւնը օրէցօր աւելի վատթարանում ու քայքայվում է: «Աստուած չար մարդի դիւանն անի», ասում է անճար ու յուսահատ ռահաթը և ձեռքերը ծալած նստում ու սպասում է, որ մի օր երկնքից կրակ թափվի գողերի գլխին: Եւ եթէ գիւղացուն օգնող չը լինի, նա երևի դեռ շատ երկար կը սպասէ «Աստուծու դիւանին»: Թէև օրէնքը իրաւունք է տալիս համայնքին հասարակական վճռով հեռացնել իր միջից անպիտան ու վնասակար անդամներին, բայց համայնքը համարեա թէ բոլորովին չէ օգտվում իր այդ իրաւունքից, որովհետև ամեն մի փորձ՝ աղաների կողմից զօրեղ դիմադրութեան է հանդիպում:

Գողերին զսպելու և չարիքը արմատախիլ անելու համար ամենից առաջ հարկաւոր է աղաների՝ ռահաթի վրա ունեցած բռնակալական ազդեցութիւնը կոտրել, այսինքն ստեղծել այնպիսի մի դրութիւն, որ տանջվող ռահաթը այլ ևս ձրիակեր աղայի ողորմելի ստրուկը չը հանդիսանայ. իսկ բարոյական անկախութեան ռահաթը կարող է հասնել միայն այն ժամանակ, երբ նա կը կրթվի և նիւթապէս էլ կախում չի ունենայ վաշխառու աղաներից: Տուէք գիւղացուն գոնէ տարրական կրթութիւն, փոխարինեցէք արնախում վաշխառուներին գիւղական բանկերով, սովորեցրէք ռահաթին արհեստներ, ծանօթացրէք նրան գիւղատնտեսութեան կատարելագործված ձևերի հետ և կը տեսնէք, որ կարճ միջոցում գիւղացու տնտեսական դրութիւնը զգալի կերպով կը բարեփոխվի, ռահաթը փոքր առ փոքր կազատի իր օձիքը տըրուկ աղաներից, կը դառնայ ինքը իր գլխի տէրը, անխնայ կը հալածի ու կը զսպի չարլատաններին, որոնք այլ ևս զօրեղ պաշտպաններ չունենալով, ձեռք կը վերցնեն գողութիւնից ու կը սկսեն ուրիշների նման ճակատի քրտինքով հաց վաստակել: Այսպիսով չարիքը կը զրկվի նպաստաւոր պայմաններից ու արմատից կը չորանայ:

Ա. Շահնազարեան

Կողբ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անհրաժեշտ ենք համարում արձանագրել, որ գիւղատնտեսների առաջին ընկերակցութիւնը, որ կազմվել է Անդրկովկասում, տանում է իր գործերը շատ աջող։ Մեզ ուղարկված է Գորու կալուածատէրերի ընկերակցութեան 1898 թւի հաշիւը։ Այդ հաշւից երեւում է, որ ընկերակցութիւնը անցեալ տարի իր 12,315 րուբլի գումարից ստացել է շրջանառութիւնից 2969 րուբլի 15 կոպէկ, ուրեմն աւելի քան 24%։ Եւ այդպիսի մեծ շահ ստացվել է, երբ ընկերակցութիւնը վերցնում է եղել ոչ թէ գաւառի մէջ տիրող թանգ գները, այլ այն գները, որոնք ընդունված են Թիֆլիսի վաճառանոցում։ Գների այդ հաստատ չափը ազդել է գիւղատնտեսների վրա շատ բարերար կերպով և վստահութիւն ներշնչել դէպի ընկերակցութեան գործունէութիւնը։ Ընկերակցութիւնը մտադիր է առաջիկայում իր սեփական պահեստները բանալ Թիֆլիսում, Գորիում և Ցխինվալում։ Վաղը, կիրակի, մարտի 28-ին, Գորի քաղաքում նշանակված է ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովի նիստը։

—

«Русск. Вѣд.» լրագրում կարդում ենք. «Եղբայրական օգնութիւն Թիւրքիայում վնասված հայերի» գրքի խմբագրութիւնը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ այս օրերս նա ուղարկել է 5000 ր. Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպան Ի. Ա. Զինովիէվին «Եղբայրական օգնութեան» անուան 5-րդ հայ-ռուսական ապաստարան հիմնելու համար։ Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, 3-րդ հայ-ռուսական ապաստարան հիմնված է Աղթամարի Ս. Խաչ վանքում, Վանի լճի վրա, իսկ 4-դը—Կիւրիւգում, Սիսի թեմում, Կիլիկիայում»։

—

Մեր երկրի արդիւնքների գները հետեւեալ փոփոխութիւնների են ենթարկվել։ Բամբակը Մոսկվայի վաճառանոցում լաւ գին ունի. Բուխարայի բամբակի պաշարը փոքրացել է, այդ պատճառով և գինը թանգացել. Կոկանդի բամբակի պուդը ծախվել է առաջին տեսակը 9 ր.—9 ր. 10 կոպէկ, իսկ երկրորդը 8—8 ր. 40 կոպէկ։ Ամէրիկայում բամբակի գինը դեռ տատանվող վիճակի մէջ է։ Հացահատիկների գինը հարաւային Ռուսաստանում, Սև ծովի ափերում և Անդրկովկասում ընկնում է։ Թիֆլիսում արդէն իջել է գինը, Բագւում ցորենը ծախվել է խալվարը 21 րուբլով, որ առաջվայ գնի 2/3-ականն է։ Անգլիական վաճառանոցում հացահատիկների գինը ցածր է, Ֆրանսիայում փոքրը ինչ բարձրացել է։ Նաւթի գինը Բագւում բարձրացել է մինչև 13 կոպէկ պուդը. իսկ Վոլգայի վրա դեռ գները զգալի փոփոխութեան չեն ենթարկվել։ Վլադիկավկազի երկաթուղային ընկերութիւնը պայմանաւորվել է գնելու նաւթագործական մի ֆիրմայից կէս միլիոն պուդ մազութ, որ պէտք է յանձնվի Տիխորեցկի գծի «Սաբլինո» կայարանում 17½ կոպէկով պուդը։ Առհասարակ մազութի վերաբերութեամբ գործերը աչխոյժ վիճակի մէջ են, մինչդեռ կերօսինինը համեմատաբար դանդաղ և թոյլ են։ Շաքարի գինը չէ բարձրանում և առուծախս քիչ է կատարվում մեծ քանակութեամբ։ Կիեվում 10—15 օր առաջ ծախվել է 150,000 պուդ շաքարաւազ միջին թւով 4 ր. 70 կոպէկով, իսկ Բոբրինսկու ռաֆինադը 5 ր. 75 կոպէկով։ Կաշեղէնավաճառքը թանգացել է. Րոստովում ոչխարի մորթին ծախվում է պուդը 6—7 րուբլով, մինչդեռ անցեալ տարի էժան էր, պուդը 2—2½ րուբլով։ Բուրդի գները դեռ ցոյց չեն տալիս բարձրանալու հակում։

—

«Гражданинъ» լրագրի խօսքով, մարտի 17-ին բարձր շրջաններում խորհրդակցութիւն կայացաւ մեր ներքին արդիւնաբերութեան համար օտար կապիտալներ թոյլ տալու կամ չը տալու մասին։

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ Պէրմում այս օրերս վախճանված միլիօնատէր Ի. Լիւբիմով թողեց 10 միլիոն րուբլի կարողութիւն, կտակելով անբերրիութիւնից վնասված գիւղացիներին 1,000,000 րուբլի։

—

Ներկայ տարվայ օգոստոսին Ամստէրդամում կը կայանայ կին-բժիշկների և մանկաբարձուհիների 3-րդ միջազգային համագումար ժողով։ Ժողովի բացումը, որ 4 օր կը շարունակվի, տեղի կունենայ օգոստոսի 8-ին։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ դատարանով արդարացրվածների համար, որոնք միջոցներ չունեն, տուն շինելու նախագիծը արդէն մշակված է և ուղարկված պատշաճաւոր հիմնարկութիւններին՝ իրանց կարծիքը յայտնելու։

—

«Новости» լրագիրը հաղորդում է «Postimees» լրագրից քաղած այն լուրը, թէ մարտի 24-ին ֆինլանդական սենատի ընդհանուր ժողովում կարդացվեց ընդհանուր-նահանգապետի առաջարկութիւնը, այն է պարզաբանել երկրի ազգաբնակութեանը, որ փետրվարի 8-ի մանիֆէստը չէ վերաբերվում Ֆինլանդիայի հիմնական օրէնքներին։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան մէջ մի նոր բարեգործական տուրք է նախագծված։ Ինչպէս յայտնի է, երկաթուղու կայարաններում գնացքի ճանապարհվելուց առաջ կամ գնացքը եկած ժամանակ կայարանի շինութիւնից պլատֆորմ դուրս գալու իրաւունք ունեն միայն նրանք, որոնք ճանապարհորդ են, տոմսակներ են առել. մնացած հասարակութիւնը, որ մասամբ ժամանակ անցկացնելու համար է հաւաքվում կայարաններում կամ ծանօթներին ու բարեկամներին ճանապարհ գցելու համար, իրաւունք չունի դուրս գալ կայարանի շինութիւնից։ Այժմ այդ կարգը փոխվում է։ Ամենքը կարող են դուրս գալ պլատֆորմ, միայն պէտք է տան տուրք. առաջին և երկրորդ կարգերից դուրս եկողները 10 կոպէկ, իսկ երրորդ կարգից դուրս եկողները՝ 1 կոպէկ։ Այդ տուրքը յատկացվում է Կայսրուհի Մարիայի հիմնարկութիւններին, որոնք իդական սեռի կրթութեան են ծառայում։

—

Մեզ ուղարկված պաշտօնական հաշւից երեւում է, որ անցեալ 1898 թւին Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը ծախսել է 61,257 րուբլի 35 կոպէկի զանազան առարկաներ խաղողի վազերը բժշկելու նպատակով. այն է՝ պղնձի արջասպ, ծծումբ, Վերմօրելի սրսկիչ, տօրպիլ, Լանգլէզի փուքսեր, տօպրակներ և այլն։ Ընկերութիւնը ներկայ 1399 թւի համար պատրաստել է այդ նիւթերի մեծ պաշար ուղարկելու էժան գնով այն գիւղատնտեսներին, որոնք կը յայտնեն պահանջ։ Ընկերութիւնը վերցնելով շատ փոքր տոկոս, անցեալ տարի ունեցել է 1504 րուբլի զուտ արդիւնք, որ որոշել է գործադրել թէ յիշած առարկաների և թէ գիւղատնտեսական գործիքների մշտական պահեստ պահելու վրա։

—

Ներկայ տարվայ մայիս ամսին լրանում է հարիւր տարին հռչակաւոր Վօլտայեան սիւնի գիւտ անելու օրից։ Այդ առիթով Կոմոում, ուր ծնվել է Վօլտա, կը կազմվի էլէկտրականութեան միջազգային ցուցահանդէս և կը կայանայ էլէկտրոտեխնիկների համագումար ժողով։

—

Խմբագրութեան մէջ ստացվեցին Պավլենկովի հրատարակութեամբ լոյս տեսած Վ. Լունկեվիչի հետեւեալ ինն բրօշիւրները. 1) «Земля», 32 երես. գինը 8 կ.: 2) «Небо и звѣзды», 32 երես. գինը 8 կ.: 3) «Громъ и молнія», 48 երես. գինը 12 կ.: 4) «Жизнь въ каплѣ воды», 32 երես. գինը 8 կ.: 5) «Невидимые друзья и враги людей», 64 երես. գինը 16 կ.: 6) «Зеленое царство», 62 երես. գինը 16 կ.: 7) «Великаны и карлики въ царствѣ животныхъ», 80 երես. գինը 20 կ.: 8) «Какъ идетъ жизнь въ человѣческомъ тѣлѣ?», 65 երես. գինը 16 կ. և 9) «Ростомъ съ ноготокъ а ума палата», 50 երես. գինը 15 կ.: Ս. Զավարեանի՝ Опытъ изслѣдованія Сельскаго Хозяйства хлѣбороднаго района Эриванской губерніи и Карсской области» հետազօտութիւնը, որ նա արել է 1894 թւին Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան յանձնարարութեամբ։ Գիրքը բաղկացած է մեծադիր 434 երեսից և պարունակում է իր մէջ մի քանի վիճակագրական աղիւսակներ։

—

Էմմանուէլ քահանայ Նազարեանց խնդրում է մեզ ուղղել հետեւեալ տպագրական սխալը, որ մտել է «Մշակի» № 54-ում տպված նրա նամակի մէջ։ Այնտեղ ասված է. «ես լսելը մեղք եմ համարում, երբ խաբելու պէտք է զգացվում», մինչդեռ պէտք է լինէր՝ «երբ խօսելու պէտք է զգացվում»։ Այլ և՝ փոխանակ «ժամանակ վատնելը՝ գողութիւն է», պէտք է լինէր՝ «գոյութիւն» է։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Շամախեցիները մեծ ուրախութեան մէջ են։ Բագւաբնակ յայտնի հարուստ պ. Ս. Բուդաղեանց վերցրեց կապալով շամախեցի Հ. Սերեբրակեանից Զարխու գիւղում 45 դեսեատին նաւթաբեր հող, որը պէտք է փորձեն առաջիկայ մայիս ամսին։ Քաղաքի հայ, թուրք և ռուս բնակիչները շատ ուրախ են այդ գործով։ Եւ հասկանալի է թէ ինչու։ Շամախին քանի տարուց ի վեր առեւտրի կողմից մեռած է և ժողովուրդը խմբերով թափվում է Բագու իր համար մի գործ ճարելու։ Քաղաքը տարվայ ինը ամիսը զուրկ է լինում ժողովրդից և միայն ամառվայ երեք ամիսն է կենդանութիւն ստանում՝ Բագւից ամարանոց եկողների շնորհիւ. այն ժամանակ մեզ մօտ մարդիկ են երեւում։ Պ. Ս. Բուդաղեանց վերոյիշեալ տեղում երկու նաւթահոր փորելու համար ակցիօներական ընկերութիւն է կազմել։ Բաց է թողված 300 բաժին, ամեն մէկը 200 րուբլի արժողութեամբ, որի կէսը առաջուց են տալիս, իսկ կէսը պէտք է վճարեն յունիսի մէկին։ Բաժիններից Շամախում մեծ ուրախութեամբ վերցնում են մանաւանդ թուրքերը, որոնք միմեանց ձեռքից խլում են։ Այս քանի օրերը մի ուրիշ խումբ, բաղկացած հինգ հոգուց, Թասի կոչված թրքաբնակ գիւղում վերցրեց նաւթի տեղ։ Ինչպէս ասում են, այդ խումբն էլ պէտք է առաջարկէ իր հողը Ս. Բուդաղեանցին»։

—

ԲԱԼԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Վերջին ժամանակներս մէկը միւսին հետեւող, շատ անգամ հէնց նոյն իսկ օր-ցերեկով կրկնվող գողութիւններին էլ վերջ չը կայ։ Մինչև այժմ Բալախանիի գողերը մեծ մասամբ նաւթահանքերից զանազան գործիքներ՝ պղնձէ իւղամաններ, վենտիլներ, խողովակներ, թոկեր ու զանազան իրեր տանելով էին բաւականանում, բայց վերջին ժամանակներս գողերը, հսկողութեան թուլութեան պատճառով, էլ աւելի են երես առել. օր-ցերեկով սրա խանութից բան թռցնելը, նրա տունը կողոպտելը մի սովորական բան է դարձել նրանց համար։ Մի այդպիսի թալանումն էլ ամսիս 19-ին գիշերը տեղի ունեցաւ Բալախանիում եղ. Թումանեանցների «Լուսնեակ» ընկերութեան նաւթահանքում։ Ցերեկ գիշերը գողերը կոտրելով «Լուսնեակ» ընկերութեան կառավարիչ Գրիգոր Խօջամիրեանցի սենեակի դուռը, նրա բացակայութեան ժամանակ, թալանում տանում են 153 ր. 86 կոպ. կանխիկ դրամ և 226 րուբլու տան իրեղէններ ու հագնելի շորեր։ Գողութեան հետքը մինչև օրս դեռ չէ գտնված և գուցէ չը գտնվի էլ։ Ափսոս, որ Բագւի ոստիկանապետ իշխան Վօլկօնսկու շրջանից դուրս է գտնվում Բալախանին. նրա աչալուրջ հսկողութեան շնորհիւ միայն գուցէ և վերջ տրվէր Բալախանիի նաւթահանքերում յաճախակի կրկնվող այդ գողութիւններին և թալանումներին։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ռաշտ, մարտի 22-ին

Պարսիկները եթէ տարվայ մէջ մի ուրախութեան օր ունեն, այդ իրանց նոր տարվայ 13-րդ օրն է, որը «սինդա» է կոչվում և այդ օրը (մարտի 21-ին) բոլոր խանութները փակվում են և ամենքը դուրս են գնում այգիներում զբօսնելու, քէֆ անելու, այսինքն թէյ վայելելու և «ղալյան» ծխելու։ Այդ օրը ներելի են համարվում այն մեղքերը, որոնք աններելի են համարված միւս օրերում։ Երէկ Ռաշտի համար այդ ուրախութեան օրն էր։ Ամբողջ քաղաքը դատարկված էր. փողոցներում ոչ ոք չէր երեւում, բոլորը հաւաքված այգիներում զբօսնում էին, և կամ, ինչպէս այդ անում են մեծ մասամբ կանայք, հանգստարանի վրա թափթփած ոչխարի հօտի նման՝ նայում են մէջտեղի անց ու դարձ անողներին։ Իսկ այգիների կանաչների միջից կամ ծառերի տակից այս և այն կողմերից լսվում էր ասիական երգերի կլկլոցը։ Այն ճանապարհները, որոնք տանում էին դէպի այդ այգիները՝ ծածկված էին հազարաւոր դէրվիշներով կամ երգիչ-բանաստեղծներով, որոնք մէկը միւսից մի քանի քայլ հեռաւորութեամբ՝ սփռել էին գետնի վրա մի սփռոց, մէջտեղը դրել էին մի փունջ կանաչած գարի և կամ մի-մի հատ նարինջ, իսկ իրանք նոյնպէս մի նարինջ ձեռքներին բռնած՝ այս ու այն անցորդին էին մեկնում և ստանում մէկ կամ մի քանի շահի սև փող։ Մանրավաճառների առեւտուրի ասպարէզն էլ բաց էր և ամեն կողմից լսվում էին նրանց միատեսակ և ձանձրացուցիչ գովասանութիւնը

Այսօր, ամսիս 22-ին, հանդիսատես ենք բոլորովին հակառակ պատկերի։ Ամբողջ քաղաքը սգի մէջ է. փակված են բոլոր խանութները և ամբոխը, իր թաղային մօլլաների առաջնորդութեամբ, ժողովված է յուղարկաւորութեան հանդէս կատարելու։ Մեռաւ քաղաքիս ամենաազդեցիկ մուշտէյիդներից մէկը—Աղա-Շէյխ-Հիւսէյինը, և ահա դրա պատւի համար է, որ այսօր սուգ է պահում ամբողջ քաղաքը։ Դիակի առջեւից տանում էին քսանից աւելի «եղաքներ» (զարդարված ձիեր), ապա գնում էր, մի քոստ ձիու վրա նստած, սէյիդը, որը երբեմն-երբեմն երգում էր, ապա տկլոր մարդկանց մի մեծ խումբ, որոնք կրծքներին խփում էին և ողբում, ապա տանում էին, մատների ծայրերի վրա, հանգուցեալի դիակը՝ խուռն բազմութեամբ։ Դիակի ետեւից առաջ էր ընթանում խումբ-խումբ բազմութիւնը, առաջնորդ ունենալով իրանց մօլլաներին, որոնք ինչ որ աղօթք էին մրմնջում քթների տակին։

Նոր քաղաքապետը ստանձնել է իր պաշտօնը և առ այժմ բաւական ուշք է դարձնում քաղաքի մաքրութեան վրա (մի չը տեսնված բան Պարսկաստանում). ինչպէս սովորական խօսակցութեան մէջ ասում են՝ «դեռ խոնաւութիւն չէ քաշել», տեսնենք այսպէս կը շարունակվի, թէ խոնաւութիւն կը քաշի։ Այժմ, համարեա թէ ամեն օր, նրա կարգադրութեամբ, զինուորական երաժշտութիւնը նուագում է նահանգապետի տան առաջ։

Եկել են արդէն 100 հոգի զինուորներ, որոնք նահանգապետի դրան առաջ գիշեր ցերեկ հերթով պահապան են կանգնած, զինված հրացաններով։

Լսում ենք, որ շուտով մտադիր է Սարուխանեանց վաճառատունը նաւթային խողովակներ անցկացնել ծովափից մինչև քաղաք։ Ս.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լուրերը այն բանի մասին, որ կայսր Ֆրանց-Յովսէփ երկրորդ անգամ կամուսնանայ, ինչքան էլ անհաւանական երեւան, աւելի և աւելի տարածվում են։ Գերմանական լրագիրները ասում են, որ իբր թէ Դրէզդէնում, պալատական շրջաններում, հաւատացնում են, որ կայսր Ֆրանց-Յովսէփ դիտաւորութիւն ունի շուտով ամուսնանալ։ Ասում են, որ նա կամուսնանայ Ալֆօնս XIII-ի մեծ քրոջ Դէլաս-Մէրսէդէսի հետ, կամ բօլգարական Մարիա-Լուիզայի հանգուցեալ իշխանուհու քրոջ հետ։

—«С.-Петерб. Вѣдомости» լրագրին հաստատ աղբիւրից հաղորդում են, որ Բէրէսդօրֆ առաջարկեց փոխարքային Ուչանում 4 միլիոն ֆունտ ստէրլինգ 2 տոկոսով հետեւեալ պայմաններով. կազմակերպել 200,000 մարդուց բաղկացած զօրք անգլիացիների հրամանատարութեան տակ։ Իւրաքանչիւր տարի չինական կառավարութիւնը կը վերադարձնէ 1 միլիոն դօլլար, այնպէս որ ամբողջ գումարը պէտք է վճարվի 20 տարվայ ընթացքում։ Միայն գերմանական ազդեցութեան շնորհիւ այդ ծրագիրը քանդվեց։

—Անգլիական լրագիրները հաղորդում են, որ մարկիզ Իտօ Պէկինում մի գաղտնի դաշնագիր կապեց, որի հիման վրա Ճապօնիան պարտաւորվում է սովորեցնել չինական զօրքին, որի համար Չինաստանը Ճապօնիային ամենամեծ արտօնութիւններ է տալիս առեւտրի ամեն շրջաններում։ Գործը կը սկսվի նրանից, որ ներկայ տարվայ ընթացքում կը հեռացվեն եւրոպական բոլոր զինուորական ուսուցիչները և նրանց տեղ կը նշանակվեն ճապօնացիներ։ Այժմ արդէն Ճապօնիա են ուղարկվում մեծ գումարներ չինական կառավարութեան համար անհրաժեշտ առարկաներ գնելու համար։ Վերջին զօրախաղերի ժամանակ մօտ հարիւր չինական օֆիցէրներ ուղարկվեցին Ճապօնիա, և նրանք բոլորն էլ շքանշաններ ստացան։ Մի քանի շաբաթ առաջ մի քանի հարիւր չինացիներ ճանապարհ ընկան Ճապօնիա զինուորական դպրոցներ մտնելու համար, ուր նրանց ձրի կը պահեն երեք տարի շարունակ։

—Միւնխէնի «Allg. Ztg.» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը հաղորդում է, որ իրլանդական ֆէնիանները կրկին կենդանութեան նշաններ ցոյց տուեցին։ «Ֆիզիքական բռնութեան» կուսակցութիւնը կարողացել է արդէն իր կազմակերպութեան ցանցը տարածել ամբողջ Իրլանդիայում և Անգլիայում։ Նրա պարագլուխները համաձայն չեն ոչ նացիօնալիստների, և ոչ էլ պարնէլականների հետ, որոնց պահանջները շատ չափաւոր են երեւում նրանց։ Նոր ընկերութեան նպատակն է կտրել իր կապերը Անգլիայի հետ, նոր ազգային կազմակերպութիւն հիմնել և կրթել ազատ ժողովուրդ։ «Irish World» լրագրի հրատարակիչ Պատրիկ Ֆորդ Ամէրիկա է ուղեւորվում՝ այդ նպատակի համար անհրաժեշտ գումարներ հաւաքելու նպատակով։ Ի նկատի ունենալով այդ նոր ագիտացիան, գաղտնի ոստիկանութիւնը ուժեղացրած է իրլանդական և անգլիական շատ քաղաքներում։

—Մարտի 12-ին Լէյպցիգում վախճանվեց յայտնի ֆիզիկոս Գուստավ Վիդէման։

—Կ. Պոլսից հաղորդում են «Polit. Corresp.» լրագրին, թէ ընդհանուր ուշադրութիւն է գրաւում այն հանգամանքը, որ անգլիական նախկին մինիստր-նախագահ լորդ Րօզբէրի և ոչ մի անգամ չունդունվեց սուլթանից, թէև պալատում տիրող սովորութեան համաձայն, ամենքը սպասում էին, որ անգլիական պետական գործիչի պատւին Ելդըզ-Քիօսկում հացկերոյթ կը տրվի։ Սուլթանի և լորդ Րօզբէրիի չը կայացած տեսակցութիւնը բացատրում են այն թշնամական զգացումներով, որ գոյութիւն ունեն նրանց մէջ հայկական անկարգութիւնների ժամանակից։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

25 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մարտի 25-ին Թագաւոր Կայսրը և Մեծ Իշխանները ներկայ էին գվարդիական հեծելազօրքի ժանէժում հեծելազօր գնդի զօրահանդէսին: Կայսերական օթեակում գտնըւում էին Մեծ Իշխանուհիներ Մարիա Պավլովնա, Կսենիա Աէքսանդրովնա և Մեծ Իշխանուհի Ելենա Վլադիմիրովնա: Մանէժը զարդարված էր դրօշակներով, Թագաւորը ընդունեց րապորտ, անցաւ հեծելազօր գվարդիայի գնդի առջև և շնորհաւորեց նրան: Զօրահանդէսից յետոյ, Թագաւոր Կայսրը Կայսերական ընտանիքի և զինւորական իշխանութեան հետ միասին անցաւ գնդի սեղանատունը, ուր խմեց գնդի կենացը և շնորհաւորեց նրան: Ապա Թագաւոր Կայսրը Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչի հետ նստեց բաց կառքի մէջ, և հաւաքված ժողովրդի ողևորված «ուռայ»ների ուղեկցութեամբ, մեկնեց գնդի եկեղեցին, որը 50 տարի առաջ օծված է եղել, խոկ այժմ նորից նորոգված է: Եկեղեցի մտնելու ժամանակ, Թագաւոր Կայսրին դիմաւորեց գնդի հոգևորականութիւնը խաչով և ս. ջրով: Համբուրելով խաչը, Թագաւորը մտաւ եկեղեցի և այցելեց ապա գնդի նախկին հրամանատարների՝ Օրլովի և Գօլիցինի գերեզմանները: Ապա հրամեց տալ բոլոր ներկայ եղածներին, Թագաւորը, Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչի հետ գնաց Ձմեռային պալատը: Մեծ բազմութեամբ հաւաքված ժողովուրդը ողևորութեամբ ողջունում էր Թագաւոր Կայսրին: Զմեռային պալատում կայացաւ Բարձրագոյն նախաճաշիկ, որին հրաւիրված էին գնդի բոլոր օֆիցերները: Նախաճաշիկի ժամանակ Թագաւորը խմեց գնդի կենացը: Նոյն օրն և եթ Թագաւոր Կայսրը գնաց Ցարսկոյե-Սելօ:

Օխտենեան վառօդի գործարանում, չինութիւնների մէջում պայթիւն տեղի ունեցաւ: Շինութիւնը քանդվեց: Սպանվեց բանուոր Պավլով և վիրաւորվեց անզորդ-օժոդոր Լարիոնօվը, որին անմիջապէս բժշկական օգնութիւն տրվեց:

ՐԷՎԷԼ: «Երմակ» նաւը կերթայ կիրակի առաւօտ Կրօնշտադտ, ճանապարհին փորձեր կանի և Պետերբուրգ կը հասնի ապրիլի 4-ին:

ՊԱՐԻԶ: «Figaro» լրագրում տպված է Բերտիլյօսի ցուցմունքը, որը «Speranza» և «Blanche» ստորագրութեամբ հեռագրերի առիթով կատարած քննութիւնների ժամանակ, հարց ու փորձի ենթարկեց Պիկարին: Վերջինս, վերջ ի վերջոյ, նրա մէջ հաւատ ներշնչեց, որովհետև նրա ցուցմունքները հաստատվեցին վկաներով: Գեներալ Գոնզ յանձնարարեց Բերտիլյօսին հաղորդելու Պիկարին, որ քրէական դատարանի առաջ նրա բռնած ընթացքից է կախված նրա ապագան: Բերտիլյօս պատմում է օրիորդ Պէի մօտ կատարած խուզարկութիւնների և Էստէրհազիի կալանաւորման մասին: Օրիորդ Պէյ խոստովանվեց, որ ինքն էր «Speranza» ստորագրութիւն կրող հեռագրի հեղինակը: «Blanche» ստորագրութիւն կրող հեռագիրը գրեց Դիւ-Պատի, բայց վերջը հրաժարվեց իր խոստովանութիւններից: Գնդապետ Անրի, որը որոնում էր դօկումէնտները օրիորդ Պէից վերցրված թղթերում, ուր գտնվում էր «Բաղէլ» բառով և «Ս» տառով դօկումէնտը, յուզվեց այդ դօկումէնտը տեսնելիս և յայտնեց, որ «Blanche» ստորագրութեամբ հեռագիրը կազմել է Էստէրհազի, «Speranza» ստորագրութեամբ հեռագիրը ուղարկել է Դիւ-Պատի: Անրի աւելացրեց, թէ «Էստէրհազին աւազակ է»: Մի քանի օրից յետոյ նա հրաժարվեց այդ խօսքերից և յայտնեց, թէ բռնված դօկումէնտները ոչինչ նշանակութիւն չունեն: Վերջը նա պահանջեց այն դօկումէնտը, ուր կան «Բաղէլ» և «Ս.»: Բէրտիլյօս յայտնում է, որ Էստէրհազիի նամակը նա գտաւ Րօտշիլդի քարտուղարի մօտ, որին Էստէրհազի ասեց. «Ես գնում եմ զօրախաղերին», բայց այդ խօսքերը վերաբերում են 1888 թւին կատարված փաստին: Դիւ-Պատի հաւատացնում էր Բէրտիլյօսին, թէ Դրէյֆուս մեղաւոր է, մի և նոյն ժամանակ յայտնեց, որ Պիկարին ինքն ազնիւ մարդ է համարում: Ապա Բէրտիլյօս խօսեց «Քօղի տակ տիկնոջ» մասին, որը Պատի-Դիւ-Կլամն էր: Հաւատացնում էին, որ «Քօղի տաղ տիկինը» ուրիշ անձն է, բայց այդ անձն ապացուցեց, որ նա բացակայ էր Պարիզից այն ժամանակ, երբ յանձնվեց այսպէս անուանված «ազատարար դօկումէնտը»: Այդ տիկինը Պիկարի ազգականուհին էր:

«Echo de Paris» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, որ նա ստացել է արժանահաւատ աղբիւրից, ներկայ տարւայ աշնանը Վիլհէլմ կայսրը կերթայ Մօնակօ, որպէս վի բանայ այդ քաղաքում հիմնվող ովկէանոսագրական թանգարանը:

ՎԻԼՆԱ: Այսօր տօնվեց «Виленскій Вѣстникъ» լրագրի 35-ամեակը: Ներկայ էին՝ գեներալ-նահանգապետը, ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն, զօրքերի հրամանատարի օգնականը, շտաբի գլխաւորը, նահանգի կառավարիչը և զինւորական ու քաղաքացիական վարչութիւնների գլխաւորները: Շնորհաւորական շատ հեռագիրներ են ստացված:

26 մարտի

ՀԱԱԳԱ: Նիդերլանդիայի միջոցով ուղարկված պաշտօնական հրաւէրը կօնֆէրէնցիային՝ խօսում է ռուսաց Կայսրի փառաւոր նախաձեռնութեան մասին, որը ձգտում է կօնֆէրէնցիայի միջոցով տարածել խաղաղութեան բարիքները և, եթէ հնարաւոր կը լինի, կրճատել տալ չափազանց զինաւորութիւնները: Մի և նոյն ժամանակ յիշված է, թէ ինչ հետաքրքրութեամբ է վերաբերվում կօնֆէրէնցիային Նիդերլանդեան թագուհին: Բանակցութիւնների հիմք դրված է ռուսաց կառավարութեան երկրորդ յայտագիրը: Հրաւիրված են 19 եւրօպական պետութիւններ, Միացեալ-Նահանգները, Սիամը, Պարսկաստանը, Զինաստանը և Եապօնիան:

ԲԵՐԼԻՆ: «National Zeitung» հաղորդում է, որ գերմանական կառավարութեան առաջարկութիւնը՝ Սամօա կղզին երեք անդամեայ յանձնաժողով ուղարկելու վերաբերմամբ, որ ընդունել է Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը, ընդունել է և Անգլիան: Գերմանիայի դիպլօմատիական ակտը աջողութեամբ պսակվեց այն տեսակէտից, որ յանձնաժողովի վճիռները պէտք է միաձայն ընդունվեն:

ԲԵՐԼԻՆ: Թագաւորական օպէրային նոր թատրօնում ռուսաց խումբը երէկ ներկայացրեց «Վասիլիսի Մէլէնտիէվա» դրաման: Կայսրը, տըկարութեան պատճառով, ներկայ չէր: Ներկայ էին՝ ռուսաց դեսպանը, դեսպանութեան անդամները և ռուսաց կօլօնիայի անդամները: Առհասարակ, հասարակութիւն շատ կար: Դրաման աջողութիւն ունեցաւ:

ՄՕՆՏԷԼԻՄԱՐ: Վալէնսում կանգ առնելուց յետոյ, հանրապետութեան նախագահը, Դիւպիւիի ուղեկցութեամբ, հասաւ Մօնտէլիմար: Իշխանութիւնները և ազգաբնակութիւնը սպասում էին նախագահին կայարանում: Լուբէ յուզված էր իր համաքաղաքացիների ոգևորված ողջոյններից:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ: Րիկստագը, 223 ձայնով 143-ի դէմ, 2,338,000 կրօն որոշեց հրացաններ առնելու համար և 191 ձայների մեծամասնութեամբ 172-ի դէմ քուէարկեց 2,200,000 կրօն բերդերի համար:

ՄՕՆՏԷԼԻՄԱՐ: Քաղաքը չքեղ կերպով զարդարված է դրօշակներով. ամեն տեղ յաղթական կամարներ են դրված: Ողջոյնի աղաղակներ չեն լռում: Նախագահի 86 տարեկան մայրը սպասում էր որդուն էստրադայի վրա, որ շինված էր մէրիի շինութեան առջև: Նախագահը հրամայեց կօրտէժին կանգ առնել և ջերմ կերպով գրկեց ու համբուրեց իր մօրը: Մէրիի շինութեան մէջ իշխանութիւններին ընդունելուց և հիւանդանոցն այցելելուց յետոյ, նախագահը ներկայ էր մեծ բանկէտին:

ՄՕՆՏԷԼԻՄԱՐ: Նախագահը, պատասխանելով բանկէտում արտասանած կենացներին, ասեց, որ եթէ ընդունեց նախագահութեան ծանր բեռը, այդ այն պատճառով էր, որ ցանկանում էր ամրացնել հանրապետական միութիւնը, որն այնքան անհրաժեշտ է երկրի ներքին առաջադիմութեան և նրա արտաքին փառքի համար: Ժամանակաւոր դժուարութիւնները և մակերեւոյթական ագիտացիան չեն կարող և չը պէտք է արգելք դառնան համաձայնութեան տիրապետութեան ֆրանսիացիների միջև: Վերջում Լուբէ ողջունեց ազգաբնակութիւնը նրա ունեցած կուլտի համար դէպի ազգային զօրքը, որին երկիրը այդպէս սիրում է:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Զինաթափութեան կօնֆէրէնցիային, Հաագում, կը մասնակցեն Միացեալ-Նահանգների կողմից՝ Բերլինի դեսպան Ուայտ, Հաագայի դեսպան Նիւվալ, կօլումբիական համալսարանի նախագահ Սէտ-Լաու, կապիտան Կրօզիէ, որպէս զինւորական վարչութեան պատուիրակ, կապիտան Մաչն, որպէս ծովային վարչութեան պատուիրակ, և Ֆրէդէրիկ Գօլսկ, որպէս քարտուղար:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ամսիս 28-ին, կիրակի օր, մատուցանելու եմ անդրանիկ սուրբ պատարագս Բէթղէհեմի ս. Աստուածածին եկեղեցում: Այս մասին յայտնում եմ ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդի:
Ս. պատարագը կը սկսվի առաւօտեան 10 ժամին:
1—1 Նորընծայ՝ Գէորգ քահ. Սուլաղեանց

ՍՏԱՑՎԵԼ ԵՆ

ԼԱԳՕԴԵԽԻՑ «ТРУДЪ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԸՆԿԱՐԱՆԻՑ Երևանի դեղձի ծառեր, հատը 25-ից մինչև 50 կոպ. արժողութեամբ: Հարցնել Միքայէլեան փողոց, № 101. Տէր-Ստեփանեանի պանսիօնում: (չ. ե.) 1—2

ՀՐԱՒԷՐ

Ամսիս 28-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան 11 ժամին, Էջմիածնեցւոց Ս. Գէորգ եկեղեցում լինելու է Մասնաժողովի անդամների ընտրութիւն, յիշեալ եկեղեցւոյ կաթուղիկէի և տանիքի հնութիւնները վերանորոգելու համար. ուստի սրանով յայտնում եմ մեծապատիւ պ.պ. ծխականներին շնորհ բերել նշանակեալ օրը եկեղեցի՝ որպէս ծխական մասնակցելու ընտրութեանը:
Գործակալ բ. մասին Տփխիսոյ՝
Գրիգոր քահանայ Մանդակունի
(չ. շ.) 2—2

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

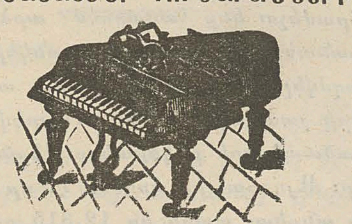

ՌՕՅԵԱԼՆԵՐ

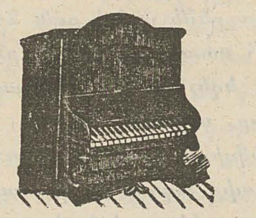

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

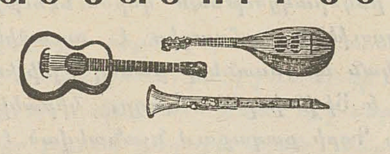

ՖԻՍ-ՀԱՐՄՕՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ, ԿԻԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏՆԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՋԱՅՆԱԽԱԶԵՐ, ԼԱՐԵՐ, ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ:

Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս:
ՆՈՐ-ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ ուղարկվում է ձրի:
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ
ԴԷՊՕ
Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ
Մատակարար Կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան
Музыкалное депо Б. М. Мириманіана, ТИФЛИСЪ.
Дворцовая ул., д. Т. Д. З. Банка.
(հ. չ.) 3—20

Թիֆլիսի Ժողովարան

Մարտի 29-ին, երեկոյեան 10 ժամին, նշանակված է, փոխանակ ամսիս 15-ին չը կայացած ժողովի, երկրորդ ընդհանուր ժողով: Քննելի առարկաներն են. 1) Քննիչ յանձնաժողովի զեկուցումը, 2) Գրադարանապետի օգնականի ռոճիկը աւելացնելու խնդիրը, 3) Կովկասի յանցաւորների ուղղիչ արհեստագործական կօլօնիաների և ապաստանարանի խնդիրը և 4) Կանդիտատների քուէարկութիւնը: 1—1

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Կիրակի, մարտի 28-ին
Պ. ՕՀԱՆԵԱՆ և ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ, բարեհաճ մասնակցութեամբ օր. Աղամեանի, պ. Միրազեանի և հայ դերասանական խմբի կը ներկայացնեն
I
„ԳԱՂՏՆԻ ՈՅԺ"
Դրամա 5 գործ., հեղ. Շպաժինսկու, թարգ. Տէր-Գէորգեանի:
II
„ԽԵԼԱԳԱՐ"
ԿԸ ԵՐԳԷ Պ. ՕՀԱՆԵԱՆ
Սկիզբը ճիշդ $8^1/_2$ ժամին երեկոյեան:
Տոմսակները վաճառվում են թատրօնի կասսայում: 1—1

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

յայտնում է ընկերութեան Պ.Պ. անդամներին, որ ապրիլի 1-ին, հինգշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին, Թիֆլիսի դումայի դահլիճում կը կայանայ ընկերութեան կենտրօնական ընդհանուր ժողովը, քննելու ընկերութեանս համար Թիֆլիսի պ. նահանգապետի առաջարկած կանոնադրութեան նոր ծրագիրը, որը կարող են ստանալ պ.պ. անդամները խորհրդի գրասենեակից—Անկիւն Միջին փողոցի և Երևանեան հրապարակի, նախկին տ. Գեներալ Տէր Ասատուրովի»: 3—4

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ եւ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 31 մարտի (12 ապրիլի), ՄԻՆԳՐԷԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ՇԷԼՏ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի և Մայսուրաձէ քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլուբիակինսկայա հրապարակ: ՆՈՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշենրօդերին:
(ե. հ. չ.) 16—20

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 26 Марта 1899 г.
Типографія Грузинск. Издат. Т—ва, Лорисъ-Мелик. ул. № 13.